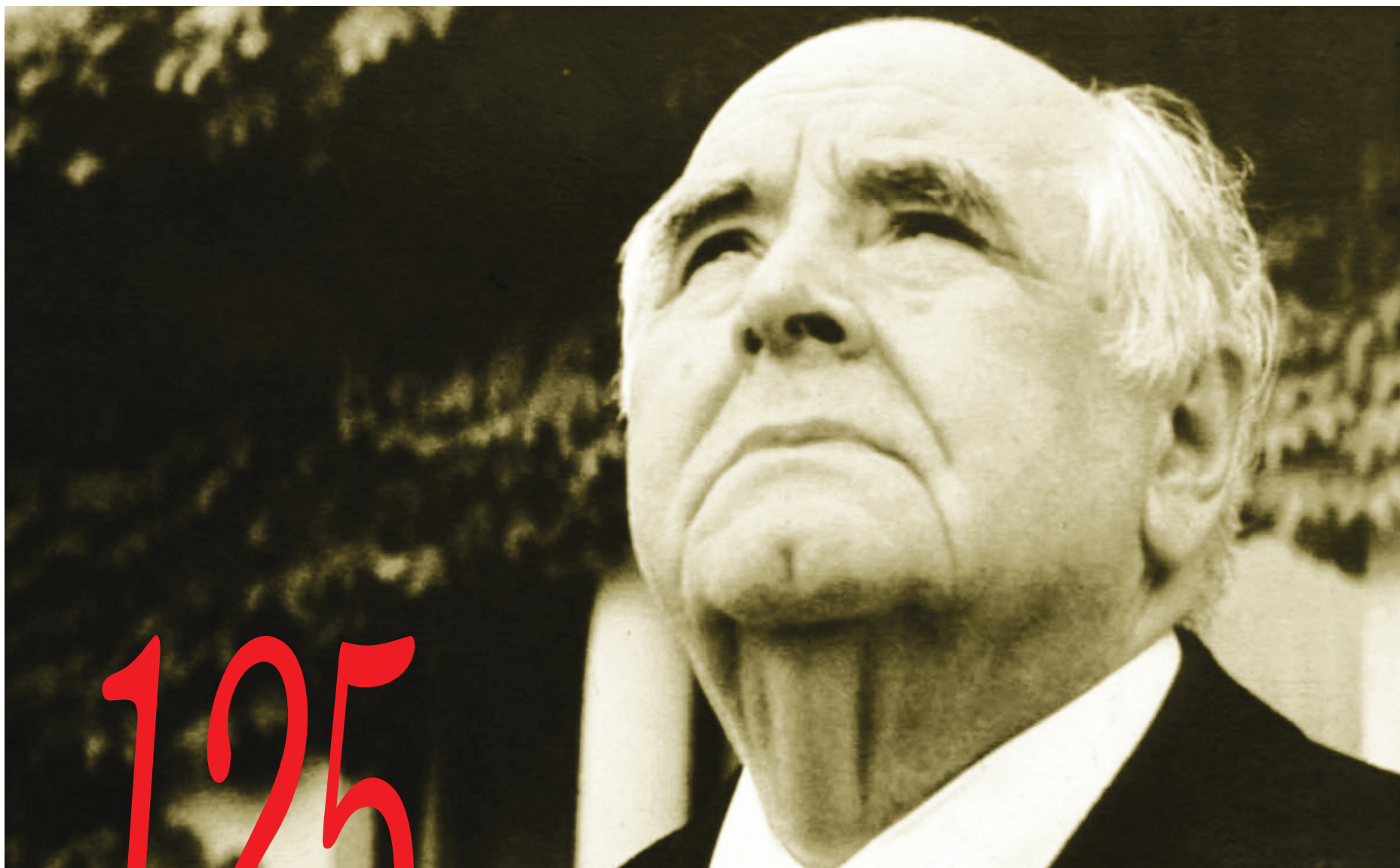

Danas

Dodatak povodom 125. godišnjice rođenja Miroslava Krleže

125

M Krleža

Bora Ćosić za **Danas**

Lice prekriveno rukama

U nas se malo ko na takav način stidi, ne srame se ni ratni zlikovci, ni mirnodopski lopovi, krivokletnici, falsifikovani doktoranti, ni mutne prelive sa jedne strane sveta na drugu, te ovo dragoceno osećanje ostavljeno je po kojem pesniku i umetniku

STRANA II

Zlatko Paković, **Danasov** pozorišni kritičar i kolumnist, autor drame

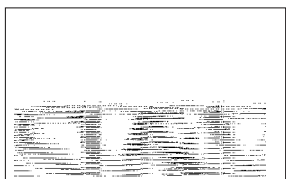
KRLEŽKA ili što su nama zastave i što smo mi zastavama, da tako za njima plaćemo

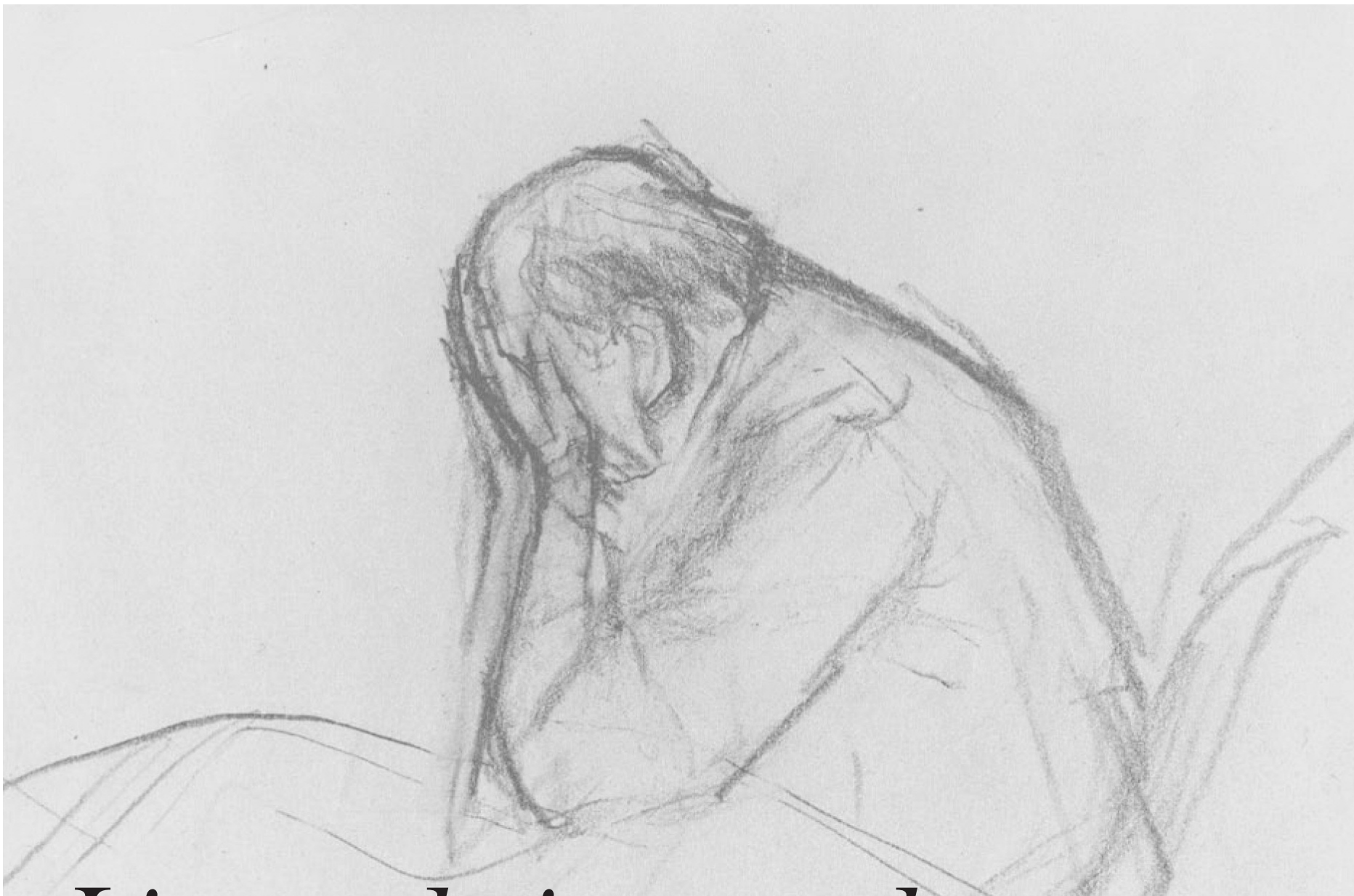

Krleža je najznačajniji hrvatski književnik. Zašto? Zato što je u biti njegovog iznimnog umjetničkog talenta utopija

STRANE III-VIII

Kompletan tekst Pakovićeve drame koja je sinoć, 6. jula, premijerno izvedena u Zagrebu

Lice prekriveno rukama

Piše
Bora Ćosić

Slikar Vaništa, danas takođe mrtav, crtao je Krležu poslednjih godina pesnikovog života, bivajući mu tih dana najbliža osoba, prijatelj, ispovednik, skoro Eckermann nekakav. *Vi ste jedini pristojan čovjek koji dolazi u ovu kuću. Možda i niste odavde, možda ste došli od nekud. Gotovo svi su oko mene barabe.* Tako govori Krleža ovom tihom, samozatajnom umetniku, sasvim različitih stremljenja, te otud ovaj spoj čini se toliko značajan i važan. Jer Vaniština *Gorgona* bila je jedna menjševička udruga, posebnih zamisli, daleko od svakog proleterskog profetstva golemog gromovnika sa Gvozda; ovaj usplahireni Valent Vudriga, ovaj lenjinistički Petrica Kerempuh svejedno prepoznaje u tom dadaisti, konceptualisti i fluxusovcu jedinstvenu, blisku osobu, zato mi se ovaj susret i čini kao onaj dodir prstiju sa stropa Sistine.

Kvintesencijalni su crteži Krleže iz olovke Josipa Vanište, od posebnog je značaja taj, na kome pesnik prekrio je lice rukama. Pripovedao mi je slikar da onde, u bolničkoj poseti književniku, nije crtao, nije imao ni olovke pri sebi, nego je sve obavio kasnije, doma, po sećanju. Zadržavši u svome oku taj prizor, koji mi se čini kao znak neskrivene ljudske posramljenosti. Nije se kod toga skrivao Krleža pred mutnim ponorom pred kojim se našao, no je tako pokazao tihi sram zarad mnogo čega što mu se u životu, kao i u svih nas, slučajilo, a možda nije trebalo. Tu se sigurno broji ono zelenokadrovsko petljanje s puškama Diamantsteinovim, neodlučnosti kod razgovora sa Brozom u Šestinama u povodu staljinskih logora, gimnazijsko drhtanje pred Đilasom u beogradskom CK, kruti pogled na posleratnu modernu, glupo igranje šaha sa šefom države na onom

ispeglanom parobrodu. Krleža je plovio našom adriatskom poviješću, ni bolje ni gore no mnogi, ali zato umeo je pri starosti, tamo, na Vidmarovom bregu zabeležiti svoje deziluzije: *Socijalizam nema nikakve veze ni sa pravednošću, ni sa moralom... Ima nitkova na ovom svijetu, bez obzira na socijalni program... Teorija klasne svijesti je isto bila fikcija.* Sve ovo stoji crno na bijelo u onoj knjizi tržičkoj, samo džabe, badava, jer knjige se u nas ne čitaju, osobito ne ovakve vrste. A začudo, našao sam u jednoj Vaništinoj monografiji to isto: slikar je u jedan mah takođe pokrio lice rukama. Kao što je na više snimaka prikazan skrivajući lice iza nekog stuba ili gledajući kao osnovac, u kut sobe. U nas se malo ko na takav način stidi, ne srame se ni ratni zlikovci, ni mirnodopski lopovi, krivoklepnici, falsifikovani doktoranti, ni mutne prelivode sa jedne strane sveta na drugu, te ovo dragoceno osećanje ostavljeno je po kojem pesniku i umetniku.

Dogodio se međutim ovaj slučaj. Postojao je kavanar sa zamislama nekavanarskim, pa je naumio da vlastitim sredstvima, preduhitrivši ostale naciće, poskida ulične table sa *trga Maršala Tita*, dovukao je lotre, pa je bar onu najbližu razalatio, samo se začudio da je bila prilično teška, kao što mnogi i dalje ne razumeju povijesnu težinu ove osobe. Sledi finale kojim domogao se nesretni bifedžija naše teme; pao je taj dijak u nesanice, u mutnu depresiju, dohvatio je nedavno one iste devastirajuće lotre, popeo se njima u vlastitom pisoaru, ali odande više nije sišao.

(u Zagrebu, jula 2018)

Josip Vaništa: Portret Miroslava Krleže u bolničkoj postelji, 15. decembra 1981.

Ana Jembrek u predstavi *Krlexa ili što su nama zastave...*

PROLOG

Dramaturg:
(izlazi pred publiku osmehnut, s krvavim nožem u ruci i mesarskom krvavom pregačom na sebi)

– Štovane dame i gospodo, dobra večer! Čvrsto vjerujem da ste za kazalište spremni. Večeras ćemo ostvariti tisućljetni željkovani naš hrvatski san o uskrснуću. Kao što se o tome obaviješteni i zbog toga ovdje, uskrsnut ćemo pokojnika Miroslava Krležu. U tomu i jest stvar teatra. Kazalište je, naime, jedina institucija u kojoj je uskrснуće doista moguće. No, kazalište je na tu svoju suštinsku funkciju zaboravilo i predalo ju je u ruke našoj kršćanskoj crkvi, a crkva, otkad je taj teret pao na njezina pleća, već dvije tisuće godina ne zna što će s njim. Zato smo mi ovdje. Kako to dolikuje razini očekivanoga događaja, počet ćemo inkantacijom naše himne Republici Hrvatskoj. Molim vas da jednim osvježavajućim aplauzom pozdravite hrvatsku kazališnu primadonu Leposavu Belu Krleža! Kako bismo himni hrvatskoj odali dužno štovanje, molim vas da ustanete. Gospodo Krleža, pozornica je vaša.

(1.) **Uvertira.**
OJ, UVELA RUŽO HRVATSKA

Ne treba nam talenata!
Ne treba nam ruža na svili!
Nama treba discipline,
dužnost da nam jače cvili.

Bez nas, bez naše discipline, bez naših eskadrone,
ne bi bilo ni matematike, ni Descartesa, ni Géricaultovih slika,
ni ruža na svili, ni obojadisanih fotografija,
ni ičega što je obično predmet razgovora kod crne kave.
Bez nas i bez našeg morala ne bi bilo uopće nikakve civilizacije
i zato: što manje talenta, a što više osjećaja dužnosti!

Narode robova bijednih,
krv ti u žilama kaska,
srce ti se u grlu steže.
Oj, uvela ružo hrvatska!

Tu ima više policijskih pasa nego divljači.
Pobjeda je magnetizirala džepove svojim neodoljivim argumentima.
A lenjinske direktive su neunosne, i ne samo to,
nego po život opasne.

ILI ŠTO SU NAMA ZASTAVE I ŠTO SMO MI ZASTAVAMA, DA TAKO ZA NJIMA PLAČEMO

Autor
Zlatko Paković

I.
KROATEN-LAGER

Romanowicz-Russcukova:

– Lopovi prokleti, divlji zvijerovi, pobio vas Gospod Bog, otimate blago nevinom gladnom svijetu, hajdučijo pogana, ubijate, robite, palite, vješate nevin svijet, koljete, gazite, pred licem Gospodnjim, ali ima još Boga, pobit će vas On još večeras sve i ne će vam ostati ni glava na ramenu, ni spomena na groblju, ni vama ni vašoj djeci, ni djeci djece vaše, satro vas Gospodin... oteli ste mi moju kravu, vratite mi moju kravu, lopovi prokleti, fuj, stid vas bilo...

Dramaturg:

– Tako je vikala, histerično razbješnjena, potpuno vansebna Romanowicz-Russcukova, koja se otela rulji vojnika koja je progoni u stopu; stignuvši babu, kao gruba hajka, šćepala ju je; i sad su je ovdje spopale rutave šape i oborili su je čizmama i tu će je zgaziti i začepiti joj suludu gubicu bez milosti. Gužva. Batine, mukli udarci, glasne zaušnice, histerično cviljenje babe.

Romanowicz-Russcukova:

– Fuj, stidite se... otimate narodu blago, pustite me lopovi!

Dramaturg:

– Čizme, ostruge, zveket sabalja, oružja, baba je svladana; klupko od mesa i krvi u jednoj sekundi oboreno, sputano i vezano na podu; žena je postala predmet. A na pojavu feldmarschalleutnanta svi su se ukočili.

Dramaturg/Feldmarschalleutnant:

– Što je, što ste zinuli, odvedite tu svinju, što čekate, marš, ta će platiti svoj ceh!

Horváth/Krleža:

– Ona je tu zapomagala da su joj oteli kravu, ekscelencijo, ako smijem da primijetim.

Dramaturg/Feldmarschalleutnant:

– Njoj nitko ništa nije oteo, preglupol! Vi ste, vojnice, po svoj prilici jurist po svome građanskom pozivu, pa da možda održimo pledoaje o građanskom pravu, zar ne, da je baba nevina i da smo joj oteli kravu na pravdi boga, zar ne, gospodine... čovjek u vašem položaju ima da odgovora na pitanja pretpostavljenih, a inače ima da šuti, a pogotovo kad brblja gluposti o stvarima u koje se ne razumije, da li ste razumjeli?

Horváth/Krleža:

– Mislio sam da citiram riječi te žene, tako je izjavila da su joj oteli kravu, drugo ništa, ekscelencijo!

Dramaturg/Feldmarschalleutnant:

– Vi nemate što misliti, to je za vas mnogo inteligentnije, jeste li me razumjeli? Dignite glavu, pogledajte čovjeku u oči kad razgovarate s čovjekom, čujete li, glavu gore! Tako. Vi ćete, dakle, izvršiti kaznu nad babom.

Horváth/Krleža:

– Prvo smo im objesili učitelja. Taj jadnik je ovdje dvadeset godina deklamirao s katedre djeci da treba biti pošten, moliti se Bogu, ljubiti svoga bližnjega, raditi, vjerovati u čovjeka, u progres, a onda smo ga objesili zato jer je pisao ćirilicom. A onda smo im objesili paroha. Vješamo svoje vlastite građane kao bijesne pse. Paroha objesili smo, a i onog jadnog učitelja, jer su učili djecu da mole Očenaš staroslovjenski... a sad i ova baba kojoj smo najprije zaklali kravu...

(2.) **OTČE NAŠ**

Otče naš, iže jesi na nebesjeh!
Da svjatitsja imja Tvoje, da pridiet Carstvije Tvoje,
da budet volja Tvoja, jako na nebesi i na zemlji.
Hljeb naš nasušnij dažd nam dnes; i ostavi nam dolgi našja,
jakože i mi ostavljajem dolžnikom našim;
i ne vovedi nas vo iskušeniye; no izbavi nas od lukavago.
Amin.

Horváth/Krleža:

- O, kako bih bio sretan da mogu biti štakor: živio bih izvan ove logike i izvan ovih prljavih ljudskih okvira! Štakor nije čovjek nego štakor: ima svoj tavan, svoje klipove, svoje nagone, svoja crijeva, svoje radosti, a nije čovjek. Nije umoran, bolestan, pr-ljav, gadan čovjek! Ne kreće se po ratovima, nije predmet u Galiciji, u Glini, u Me-dračkom džepu, u Ahmićima, u Mostaru itd., nego je nekakav subjekt na svome ta-vanu, štakor među sebi ravnima.

Dramaturg/Feldmarschalleutnant:

- Pogledajte ovu krpu, da biste time stekli jasnu predodžbu o smislu izvršenja smr-tne osude! Ta veleizdajnička bagra može se držati na uzdi samo takvim postupkom i načinom! Razumijete li? No, also, gut! Gut, Horvat! To ste vrlo dobro izveli. Tako će ostati do sutra u podne. Upalite nekoliko baklji: baba treba da ostane osvijetljena do jutra! Još bi je psi mogli pojesti, beštiju staru! Hier ist ja heiss wie in der Hölle!

Dramaturg:

- Horvat je zapalio šibicu pred obrazom te crne krpe. Njeno lice se zazelenjelo na odrazu svjetlosti sablasno

Horváth/Krleža:

- Lice joj je potpuno mirno! Kao da ju je netko pomilovao! Mnogo je ljepša nego prije pola sata! Izraz joj postaje blag i svetački miran. I krvava je.

Dramaturg:

- Prešao je rukom Horvat preko babinog obraza.

Horváth/Krleža:

- Čudno: ljudska krv je masna! Večeras su je istukli. Orobili su je, osudili je na smrt, a onda su je još i istukli do krvi!

Karv, ta slana kmetska, stubičanska karv, ta čarna, čerlena, vonjhava gosta karv, zakaj curi ta gluha, masna, slepa, strahotno mlačna karv? Kmična, gliboka, čemerna, kam, zakaj kaple kri? Gospon Huetstockher, za pet ran božjih, kaj hoćeju od mene, karvju su mojom poškropleni te hiže si juristerajski vogli. Zakaj smo se stali? Kaj drugo nisme znali, kaj drugo nisme mogli, a kaj sme mogli? Kaj priznati im imam? Lesice i tice imaju svoj stan, a sin človeči, gde bi položil glavu, nema. Kerv ne da mi zaspati. Kerv nemre spati ni zaspati nigdar, kak čmela žge i peče. Kerv teče kak voda, kak cesta, Kak melin klopoče, teče, Mi gremo za njom, za glasom kervi naše. Negdo v mesečini s kervavom plahtom maše, negdo v daljnji kmičnoj lampaš nosi. Fratri, suci, hahari, larfonosči. Kerv gori, Sveti Križ gori, Zabok gori, Celje se dimi, kak zvono na jogenj kerv kervavo zvoni.

(3.) NEPONOV LJIVA HIMNA K.und.K

Gott erhalte Franz, den Kaiser,
Unsern guten Kaiser Franz!
Lange lebe Franz, der Kaiser,
In des Glückes hellstem Glanz!
Ihm erblühen Lorbeerreiser,
Wo er geht, zum Ehrenkranz!
Gott erhalte Franz, den Kaiser,
Unsern guten Kaiser Franz!

Moćnom rukom vodi, brani
Budućnosti hrvatske brod,
Bože spasi, Bože hrani
Našeg kralja, hrvatski rod!
Na hrvatsko vedro čelo
Tvog ne pada gneva grom.
Blagoslovi Hrvatu selo,
Polje, njivu, grad i dom!

Deutschland, Deutschland über alles,
Über alles in der Welt,
Wenn es stets zu Schutz und Trutze
Brüderlich zusammenhält.
Deutsche Frauen, deutsche Treue,
Deutscher Wein und deutscher Sang!
Deutsche Frauen, deutsche Treue,
Deutscher Wein und deutscher Sang!

Deutschland, Deutschland über alles,
Unsern guten Kaiser Kaiser!
S Habzburškom je kućom slavno
Kob spojena hrvatska!
Na hrvatsko vedro čelo
Tvog ne pada gneva grom!
Sinoć sem se zaručila,
s kim me volja ni,
Rajše ja bi siromaha,
a u pizdu materinu!

II. JUGOSLAVENSKI IZVORI SVJETSKES KONCEPTUALNE UMJETNOSTI

Krleža:

- Gubec, Matija Gubec, Janus Panonius, Dositej Obradović, Vodnik, Prešern, Vuk Karadžić, Josif Pančić, Pera Todorović, Šulek, Kušlan, Kišpatić, Kukuljević, Franjo Rački i Đuro Daničić, Nodilo, Budmani, Broz, Kurelac, Valtazar Bogišić, Vladimir Mažuranić, Jagić, Kopitar, Miklošić, Stojan Novaković, Laza Kostić, Jovan Skerlić, Čerina, Dimitrije Tucović, Gačinović, Princip, Gavrilko Princip... sve su to sjajne iskre nama toliko dragih inspiracija, koje treba rasplamtjeti do punog sjaja jedne liko-vne i književne jugoslavenske civilizacije, koja će nas, svim građanskim i malograđanskim partikularizmima uprkos, ipak uvesti u socijalizam, jer je nasuprot soci-jalizmu – barbarstvo!

Dramaturg:

- Ubojstvom prestolonasljednika i boga-kunde nisam okrnjio svog ljudskog do-stojanstva za ova devedeset i tri dana što sam tu u toj ludnici koju zovemo Domo-vinskm ratom; ali ja, nakon ovoga uboj-stva jedne nevine starice, ne mogu više čitati partituru„Tristan i Isolde“, ne mogu igrati šah, pisati pisma ni gledati oblake, jer ja sam prestao biti čovjek! Da sam ubio u gužvi, u halabuci i metežu kakve bitke, u predsmrtnoj stravi... ali ne, ja sam za-vrnio tim suhim ženskim vratom tako hladnokrvno, logično, mirno kao da se tu radi o vratu kakve operušane srake, a ne jednog nevinog čovjeka! Ja sam ubo-jića bez okolotnih okolnosti, i ništa drugol!

Pjevačica: (dok spušta zastavicu K.und.K. na pola koplja)

- den Kaiser, Gott erhalte Franz, Kaiser Franz, Unsern guten!

Dramaturg:

- Učinio je Princip točno ono što je uvidio još Matija Gubec, objasnivši da se to samo čini da su velikaši veliki, jer ih se uobiča-jeno gleda iz klečeće poze, te da treba ustati, dići se i satreti ih. Kao kakav dečko u dadaističkoj prozi ili pjesmi, svejedno, Princip tragikomično ubija moćnoga cara, naime, cara u nastajanju, još točnije, ubija samu pomisao na carevinu kao poredak. Moćnici, svjetovni i klerikalni, pokazao je

(Dok Horvat skida staricu sa vješalca kako bi oslo-bodio omću da bi je navukao sebi na vrat, ču-jemo himnu K.und.K. i vidimo gdje se diže zastava te dvogube monarhije.)

Princip, morali bi od tada drhtati u strahu pred djecom. To je osnova poetike da-daizma. Jure Kerošević, također mlad čov-jek, bijedni rudar, husinski rudar, u borbi za svoja pogažena radnička prava, osu-đen na smrt, pod vješalima je, isjekavši se, postavio temelj za ono što će se ne-koliko desetljeća potom nazvati koncep-tualnom umjetnošću. Taj Keroševićev per-formance postaće nedostižnim idealom i jednoj Marini Abramović u njezinim na-stojanjima.

Krleža:

- Vi dobro znate što ja mislim o ovim vašim opasnim kombinacijama. U načelu sam suglasan, u konkretnom ne! Nije Gavrilko Princip „izazvao“ dadaizam, naime, tu grupu frivolnih mladića koja – pod tere-tom nemoći svoje klase, a usred svjetskoga rata i pred problemom revolucije – pijanči i tuđim kurcem mlati gloginje po Zürichu, u neutralnoj Švicarskoj, nego je Princip „izazvao“ aktivistički raznoslojnu i razno-liku rusku te sovjetsku avangardu. Isto tako Jure Kerošević nije„izazvao“ Marinu Abra-mović – tu djevojku nemoćnu i lažljivu da se snađe usred revolucionarnog projekta svjetsko-povijesnog radničkog samou-pravljanja i šezdesetosmaškog student-skog i omladinskog globalnog bunta! Jure Kerošević„izazvao“ je likovnu grupu Zem-lja te Hegeđušičeve Podravske motive, te socijalnu književnost, i Stjepana Filipovića, i partizane, i Edu Murtića... Pa jedno je, molim vas, sjeći se pod vješalima za goli život radničke klase, a nešto posve drugo sjeckati se po umjetničkim galerijama kao umjetnina, kao muzejski eksponat, kao prigodna roba bogatim kolekcionarima i dilerima umjetničkim djelima, koji na tim svojim artmarketima peru novce i krv rad-ničke klase sa svjetskog kapitala.

Dramaturg:

- To je, eto, Miroslav Krleža! Upravo Krleža na duši nosi život Jure Keroševića! On ga je svojim akcijama otrgao iz pandži smrti. Pod utjecajem Krležinih govora i tekstova i zbog Krležinog organiziranja u prosvjed studenata zagrebačkog sveučilišta, Juri Keroševiću je kralj Aleksandar Karađor-dević, taj drski diktator i ordinarni tat, morao preinačiti smrtnu kaznu u dvade-set godina robije. Krleža je time pružio ne-pobitan dokaz o tome da duša može po-stojati samo u socijalizmu. Da bismo bili si-gurni da imamo dušu, moramo biti spremni da pod svaku cijenu spasimo ne-vino optuženog čovjeka i da ga iz smrti vratimo u život.

Krleža:

- Jure Kerošević uzeo je u ruke pušku i pucao. Prije toga dana pala su dva nje-gova druga, a petorica su umrla kasnije od uboja, silovano je nekoliko žena, ispre-bijane su čitave porodice i porobljeno je ne znam koliko kuća, te bi bilo dosta dobro da se znade, imade li tko među

nama, tko bi mogao za sebe da kaže da u takvoj atmosferi ne bi pao u afekat i pucao? U odbrani svojih štrajkaških prava, Jure Kerošević i drugovi stali su kao aktivni borci u falangu onih koji se biju zato da i u našoj zemlji pobijedi pamet nad malograđanskom glupošću, princip nad interesom, rad nad profitom i pravda nad lažljivom prividnošću.

Dramaturg:

- Drugim riječima: Ja ne želim biti lijepo va-spitanim građaninom u sustavu poniža-vanja. Meni se gadi tu biti nevin, jer bi to nužno značilo da sam nemoralan, da nisam to što jesam. Ja ne želim više brbljati kao papiga da je svako ubojstvo isto. Mi, ulju-deni građani i građanke, ne usudujemo se praviti razliku među ubojstvima. Mi ne umi-jemo uočiti nepravdu. Jer zlodjelo koje u borbi za svoju slobodu počinj onaj tko je eksploatiran, tisuću je puta manje od ne-pravde koju mu čini onaj tko ga eksploa-tira. Krleža je to dobro znao, i za njega nije bilo dvojbe da je Jure Kerošević nevin čov-jek koji je upravo stoga ubio. Da, svakako, i kralj Aleksandar Karađorđević se s dobrim razlozima ubijen u Marseilleu. Taj diktator i lopov! Taj prepotentni lažov i ubojica.

Krleža:

- Hrvati su kao nacija, u okviru državnog ujedinjenja 1918, izgubili sve atribute svoje državnosti. Ti atributi bili su, u onoj dvoguboj K.und.K. Kakaniji, doduše de-korativni, no, ipak, stoljećima uprkos, oni su se očuvali kao preživjeli relikti i sim-boli jedne slobode, koja je bila negacija svake demokratske slobode, ali kao dr-žavno-pravna draperija ipak nije bila li-šena svake političke stvarnosti... Stvar je ostala ista, kao što je i bila. Premetačine, policija, detekтиви, progoni, zapisnici, sve je to ostalo na vlas isto, kao što je i bilo. Tom našom južnoslovjenskom zemljom, Kraljevinom SHS, kao da je upravljala spi-ritistički iz groba jedna od austrijskih sa-blasti policijskog načina vladanja.

(3.) HIMBA KRALJEVSTVA SHS (Istodobno s Krležinim tekstom)

Bože pravde, Ti što spase
Od propasti, do sad nas,
Čuj i od sad naše glase
I od sad nam budi spas!

Moćnom rukom vodi, brani
Budućnosti srpske brod!
Bože spasi, Bože hrani
Lijepu našu, srpski kod!

Nek' na srpskoj blista grani
Bratske sloge, zlatan plod!
Bože spasi, Bože hrani
Lijepu našu, srpski kod!

Iz mračnoga sinu groba,
Srpske krune novi sjaj,

Nastalo je novo doba,
Lijepu našu, Bože daj!

Naprej zastava slave,
Na boj junaška kri!
Lijepa naša domovino,
Naj puška govori!

Krleža:

- Slavko Kvaternik, general, u večeri državnog ujedinjenja u Kraljevinu SHS spreman je ustrijeliti svakoga tko nije za kralja Petra Karađorđevića, kao što je još sinoć vješao sva-koga tko je bio za Petra Karađorđevića, kao što će prvom prilikom opet vješati za Habs-burga protiv Petra ili za Petra protiv Habsburga ili za bilo koga tko se bilo kada pojavi na Dravi ili u ovome gradu Zagrebu na bijelome konju kao pobjednik, kao što će, isti taj Slavko Kvaternik, proglasiti, ovdje u Zagrebu, 10. aprila Nezavisnu Državu Hrvatsku, jer to nije čovjek nego karikatura iz moje ratne proze, kao što i ta NDH nije država, nego zloguka, groteskna, jeziva karikatura.

(5.) HIMNA NDH, NOVA, STARAJA I LJEPŠA

Puška puca a top riče, grmi kao grom,
Sad Ustaša bojak bije za Hrvatski dom.

Puška puca krv se lije, dušman bježi klet,
A Ustaška hrabra vojska vrši zavjet svet.

Tjera smjelo dušmanina, s praga djedovskog,
I podiže staru slavu roda Hrvatskog.

Ne plaši ga grom pušaka ni topova jek,
Dom, sloboda, vjerna ljubav, rani su mu lijek.

Oj Hrvatska zemljo mila, sviće danak tvoj,
Sad Ustaška hrabra vojska za te bije boj.

Dravo, Savo Drino teci,
Nit' ti Dunav silu gubi,
Sinje more svijetu reci,
Da svoj narod Hrvat ljubi.

Dok mu njive sunce grije,
Dok mu hrašće bura vije,
Dok mu živo srce bije,
Dok mu mrtve grobak krije!

III. STROJ ZA MASOVNO USMRČIVANJE

Krleža:

- Postoji tu oko nas i zvrnda čitave dane neki đavolski mehanizam ču-dnih riječi: krugoval, krugovalnik, kru-govalnici, krugovaljuju krugom se va-ljavajući, a pitanje je valja li ili ne valja li valjati se krugom ili biti sdruzgan u sdrugovima, ili „vjerovati u naro-dnu uzdanicu“, to jest biti zauzdan, ili vjerovati u pobjedu, upravo, citi-ram,„imati sigurnost u pobjedu, u te-melj čvrste vjere“, a sve se može rije-šiti „stegovnim sudom“ – uljudbeno i neuljudbeno. Riješiti „udružbeno“ putujući cestovnom željeznicom, li-stajući slikopisima, javljajući se brzo-glasom, rađeći u prirodu i prirađajući promičbeno, pričuvno u pričuvi, glede, poglavito i tijekom, uz dale-kovidnicu, međunožno guralo, s njež-nikom ili ukрутbenikom, u tuljci udnoj, ili bez tuljice, u rušnici, samo-kresom, zrakomlatom, osvje-do-džbeno dodirnikom, zatipkom, po-novkom... na goloj mući...

Duet:

- U zračnoj luci dr. Franjo Tuđman, u zračnoj luci dr. Franjo Tuđman, u zračnoj luci dr. Franjo Tuđman!

Krleža:

- Je li ovo '41. ili '91. godina, je li ovo danas ili jučer, ili sutra, je li ovo za moga života ili nakon njega? Piše se, dakle, o nektaru hrvatskog jezika. O, taj nektar hrvatskoga jezika, što ga zanosno sišemo već jedno stoljeće tako, te sišući taj nektar ne osjećamo u gubici našoj toplu sukrvicu tuđih pregrizenih jezika! Pod tim i takvim stegovnim sudom jezika, u nektaru, ugušeno je desetke i stotine tisuća života. Kao na pokretnim trakama Fordovih automobilskih zavoda, En-dehazija je u logorima smrti, na po-ljima smrti, u jamama, u stanovima, na ulicama, u Petrinjskoj, tu, u cen-tru, i u Vučjacima, ubijala građane Hr-vatske masovno i linearno, jer nisu Hrvati, jer nisu katolici, jer nisu vjerni Poglavlniku kao psi, jer nisu glupani, prodane duše, nitkovi, a na strašnom mjestu postoje! Svem što štrči htjelo se posjeći glavu, pa se kao gamad na čistom gumnu nacije ubijalo do istrebljenja Srbe, Židove, Rome, ko-muniste, socijaldemokrate, pjesnike i svakog drugog ko je nešto kritički i pomislio!

Dramaturg:

- NDH, to je stopercentno koljačka kul-tura, koljačka teologija. Do savrše-

Dramaturg:

- To je elektronska cigareta.

Krleža:

- Molim vas, izvadite tu plastičnu glupost iz mojih usta, da vam ovdje ne bih pljunuo! Izbijati kapital iz ovakvih gegova u angažiranoj predstavi, to je doista bullshit! Ja namačem svoj prst u toplu krv milijardi proletera i pišem na zidine ove velike tamnice u kojoj nas vješaju, raspinju i muče: Mene, Tekel, Feres! Jedino mi komunisti nismo polomljeni i jedino mi vjerujemo u pobjedu – mi vjerujemo u svoj moral, u visoku, divnu istinu svoga morala. Pišem krvavim slovima! Mene, Tekel, Feres! To znači: zaišta vam kažem doći će dan osvete!

(9.) LIJEPA NAŠA

Lijepa naša lijepa naša
Lijepa naša lijepa naša
Lijepa naša lijepa naša
Lijepa naša lijepa naša

Lijepa naša lijepa naša
Lijepa naša lijepa naša
Lijepa naša lijepa naša
Lijepa naša lijepa naša

Lijepa naša lijepa naša
Lijepa naša lijepa naša
Lijepa naša lijepa naša
Lijepa naša lijepa naša

(Krleža je obješen.)

Dramaturg:

- Hvala vam što ovo razumijete, što-vani, štovane. Hvala vam što ovo živite, jedete, probavljate. Hvala vam što ovo sanjate, i svojoj djeci isto želite. Neizmjerena vam hvala.

VI.**EX VOTO. DUH MIROSLAVA KRLEŽE****Duh Miroslava Krleže:**

- Kada bi sada Krleža, potpuno objektivno netko, netko ko iz smrti dolazi, kao Duh Hamletova oca, dakle, kao netko tko misli u vrsti posljednjeg saznanja, zastao ovdje zajedno sa mnom, u ovoj dvorani, pred vama, šta bi mogao da kaže na ovu vražju izmišljotinu? Čovjek stranac, koji ne bi bio osuđen da se bavi ovdje nekim vrlo omeđenim i siromašnim sredstvima, nego bi se nalazio na višem, vidovitom proputovanju kao Dante, u toj jednoj od naših spirala, što nisu daleko od paklenoga dna, on bi zacijelo duboko uzdahnuo, okrenuo se i otputovao bez riječi, sretan da se makne iz svega što prije. On bi stajao ovdje uz mene i gledao to zbivanje, i između nas sigurno bi se raspleo ovaj dijalog:
- Tko su ovi ljudi?
- To su nezaposleni! Oni bi htjeli da rade, ali zemlja se nalazi u industrijskoj krizi. Razumijete li? Tri milijuna gladnih, to se zove kod nas industrijska kriza! Bili su ratovi, katastrofe, pobjede, pak zato je tako.
- Svi ovi muševi ovdje zar su nezaposleni? A od čega oni žive?
- Oni gladuju!
- Gladuju? Pa ja sam vidio tamo u centru grada toliko beskrajno mnogo jestvina i živeža. Tamo je sve prenatrpano živežom! Kako je to moguće?

- Takav je naš društveni poredak...
- A kako se zove vaš društveni poredak.
- Kapitalizam.
- Ali, zar kapitalizam u socijalističkoj Jugoslaviji nije umro još prije moje smrti?
- Da. Bio je umro, ali je ustao iz mrtvih. Sad je on živ, iako je mrtav, a mrtvi su Jugoslavija i socijalizam, a ako su živi, mi ih više ne možemo vidjeti.
- Vi, dakle, iznova živite u davnoj historijskoj prošlosti, a Sjekira i Vaga su vam opet simbolima pravde. Religija, kler, kontrarevolucija, kapitalisti, biskupi, generali, banke, radna snaga i zlato, profiteri, roba, tržište, privatno pravo i posjed, svi ti idiotski pojmovi danas su vaši pojmovi i svetinje, himne i zastave... A što znači ova grmljavina?
- To je zvonjava! To crkvena zvona na Kaptolu slave svetačku titulu našega blaženoga kardinala Alojzija Stepinca?
- Strašno je neugodno živjeti po ovim vašim "civilizacijskim normama: Možete li vi doista živo predstaviti sebi, kako je to strašna stvar, ovakva lica u kazalištu koje nije kazalište, u predstavi koja nije predstava, buljuci nezaposlenih muškaraca koji moraju početi jedni drugima vaditi oči i gloati kost, i jedni druge optuživati za svoju nesretnu sudbinu, kako bi uvećali onaj provijant u dvorima političara i tajkuna i crkvenih otaca, i ta zvona sa crkve koja, umjesto sućuti njegovim žrtvama, izražavaju počast krvavim djelima ustaškoga kardinala. Nečastivi se križa, dok u krvavog boga nitko više ne vjeruje, napravivši sebi boga od religije, od crkve, od Kaptola, cezarovsku vjeru... Sve je kod vas bolesno, glupo i krvavo! Ja sam sretan što sam ovdje osuđen na smrt. Ja odlazim, i nikada se više ne ću u ovaj pakao vratiti!" Ja sam sretan da sam ovdje obješen, kao što su najbolji uvijek vješani. Sretan sam, jer odlazim, i nikada se više ne ću u ovaj pakao vratiti.

(10.) KONJUH PLANINOM

(pjeva se kao gregorijanski koral)

Konjuh planinom, vjetar šumi, bruji.
Lišće pjeva žalovite pjesme.
Borovi i jele, javori i breze
Svijaju se jedno do drugoga.

Noć je svu šumu u crno zavila.
Konjuh stenje, ruši se kamenje.
Mrtvoga drugara, husinskog rudara
Sahranjuje četa proletera.

Kiše jesenje po grobu su lile.
Šnežne bure kosti mu raznjele.
Iz krvi rumene husinskog rudara,
Crvena je šuma izlistala.

Konjuh planinom vjetar šumi, bruji.
Lišće pjeva žalovite pjesme.
A na vrh planine zastava se vije,
Crvena od krvi proletera.

ZAVJESA

No, kako danas govoriti o Krležinu djelu živo i u dijalogu s njim, kad suvremena hrvatska kultura ne rabi termine *dijalektika* i *utopija*, koji su stožerni za Krležino umijeće pjevanja i mišljenja, koliko i pojmovi *humanizam* i *socijalizam*, koliko i duh *jugoslavenstva* – pojmovi i duh danas u Hrvatskoj i mitteleuropskoj kulturi gotovo zaboravljeni, proskribirani. Vratiti najprije život ovim pojmovima, a među njima, prije svega, pojmu *komunizam*, i, sasvim krležijanskom pojmu *lenjinizam*, i staviti ih u misaoni i praktički pogon, preduvjet je razumijevanju onog što danas neupitno nazivamo „najveći hrvatski književnik“.

Fragment iz drame

Autor i reditelj Zlatko Paković na probi svog komada *Krleška ili što su nama zastave...*

premijera: 6. jula 2018.

prva repriza: 7. jula 2018.

Leksikografski zavod Miroslav Krleža
Frankopanska ulica 26, Zagreb

KRLEŽKA**ILI ŠTO SU NAMA ZASTAVE I ŠTO SMO MI ZASTAVAMA, DA TAKO ZA NJIMA PLAĆEMO**

Autor i redatelj: Zlatko Paković

Izvođači: Vilim Matula, Ana Jembrek, Konrad Mulvaj, Zlatko Paković

Produkcija: **MONTAKSTROJ**

Izvršni producent: Borut Šeparović

Koprodukcija: Teatar poezije – Festival Miroslav Krleža

Projekt financirali: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Grad Zagreb, Zaklada Kultura Nova